

MANUALS DE FONÈTICA. UNDE VENITIS? QUO VADITIS? (1990-1993)

JOAN JULIÀ
Universitat de Lleida

Simply phonetics. The science of speech.
That's my profession: also my hobby. Happy
is the man who can make a living by his
hobby!

Bernard Shaw, Pygmalion.

Els darrers quatre anys (1990-1993) ens ha plagut veure com proliferaven en el camp de la fonètica catalana les obres de síntesi, destinades a fornir eines de consulta i d'estudi: un diccionari de la pronúncia -Bruguera (1990)- i dos manuals de fonètica -Recasens, 1991 i 1993-, a més d'obres introductòries i orientatives per a la recerca experimental -Llisterri, 1991- i per a l'establiment de l'estàndard oral -Lacreu, 1990/1992²-. D'aquesta manera, i després d'una llarguíssima etapa en què s'ha donat preferència a la normativització i normalització de la llengua escrita, és la fixació de criteris nous per a l'establiment de textos orals, en diversos àmbits i registres, els que han d'interessar-nos si volem adaptar la dinàmica de la llengua als mitjans de comunicació àudio-visuals i a les innovacions tecnològiques relacionades amb els sons de la parla. No oblidem que els treballs pioners, els d'Arteaga -1908, 1915; Veg. Llisterri, 1984- sobre transcripció fonètica i els de Barnils -1911-1930 i 1933- sobre fonètica descriptiva i logopèdia per mitjans experimentals, s'elaboraren pràcticament tots abans que es pogués sentir a Barcelona la primera emissió de ràdio, ara fa set dècades, a començaments de 1924.

Com deia precisament una dècada enrera (Julià, 1984), fou el 1908, el mateix any que aparegueren publicades les *Actes del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, quan també veié la llum el primer manual de fonètica catalana: el Schädel-Alcover. Aquesta denominació li escau prou, atès que en traduir-lo de l'alemany Mn. Alcover hi féu nombroses adaptacions, que destaquen per la seva forma tan peculiar d'expressar-se entre les contínues referències de Schädel a les obres de Jespersen (1904 a,b). D'altra banda, no oblidem que el manual de logopèdia de Barnils del 1930 -*Defectes del parlar*- constitueix el primer intent de dur a terme una descripció sistematitzada dels sons del català amb els corresponents suggeriments de correcció.

Tanmateix, caldrà esperar sobretot l'aparició dels treballs de Badia i Margarit, que ompliran el tercer quart de segle, i les primeres obres dels nostres fondègls -Wheeler, 1979 i Mascaró, 1983- per disposar de dades fonètiques fiables i tenir

informació acurada sobre alguns processos fonològics que afecten la nostra llengua. És, però, en aquests primers anys de la darrera dècada del segle que podem trobar les obres més completes en fonètica. És el cas del diccionari ortogràfic i de pronúncia (Bruguera, 1990), i especialment la lloable aportació de Recasens, com a resultat d'un treball de síntesi de publicacions anteriors d'altres autors i pròpies en la investigació dels sons del català. Es tracta, en primer lloc, de la descripció fonètica segmental dels nostres dialectes, que publicà l'Institut d'Estudis Catalans (Recasens, 1991), la mateixa institució que acollí el primer laboratori de fonètica (1913-1918) i hi promogué els primers treballs experimentals de fonètica catalana. En segon lloc, el manual que s'ha fet esperar més de la Biblioteca Universitària de l'Enciclopèdia Catalana (Veg. Turull, 1987): el número 18 (Recasens, 1993). I en el camp de la fonologia pròpiament dita -tot i que no pretén, en principi, ser cap mena de manual- cal destacar l'aportació remarcable de Palmada (1994).

Tot seguit, i per ordre cronològic, passo a comentar el diccionari i els dos manuals, considerats assaigs per l'autor, que acabo d'esmentar.

Jordi BRUGUERA, Diccionari ortogràfic i de pronúncia. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990 (Diccionaris complementaris-1), 732 pàg.

Amb aquest diccionari l'editorial Enciclopèdia Catalana encetava una nova col·lecció destinada, segons la nota de l'editor, a resoldre certs dubtes que se solen presentar a l'usuari de la llengua i que els diccionaris generals no poden resoldre prou bé. Pel que fa a la informació fonètica del nostre lèxic, és ben cert que el *Diccionari General* no ens permet encara superar els entrebancs amb què podem ensopegar -ni en la 3a edició (1993) del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Enciclopèdia Catalana- i ens ha calgut recórrer a les nombroses transcripcions; encara que no sempre prou aclaridores, de l'Alcover-Moll, o d'algun diccionari bilingüe o de definicions que pretenia fer més assequible als usuaris de la llengua el diccionari Fabra, com és ara el *Diccionari essencial castellà-català català-castellà*, Barcelona, Diàfora (1982). Ara bé, no sembla pas que ens trobéssim en el mateix cas en l'aspecte ortogràfic, atès que d'ençà que es publicà el *Diccionari ortogràfic* el 1917, qualsevol obra lexicogràfica de la línia Fabra ens ha resolt pràcticament tots els dubtes ortogràfics que se'ns han presentat. Aquesta obra, doncs, més aviat ens ha servit per resoldre qüestions morfològiques, que no pas ortogràfiques, si tenim en compte la presentació de les entrades i el compendi de flexió verbal amb la corresponent transcripció fonètica, que resulta força útil i que precedeix el diccionari pròpiament dit. Tampoc no hi podia faltar, és clar, en tot diccionari ben nat a casa nostra -no fos cas que no rebés la corresponent denominació d'origen- l'omnipresent *Resum de Gramàtica Catalana*. No podem pas negar-ne la utilitat, ben cert. Si al mateix llibre que ens resol un dubte de pronúncia hi podem trobar també resolta una combinació enrevessada de pronoms febles a la seva ben disposada taula, ens podríem estalviar una consulta que potser ens faria anar a un altre prestatge. A més, si tota eina de treball, com vol ser aquest diccionari -i ho ha estat força-, té tot allò que fa falta per satisfer les necessitats per a les quals s'ha destinat, i encara alguna cosa més que la complementa positivament, aleshores podríem parlar de generositat funcional. Ara bé, ¿és aquest el cas d'aquesta obra de

consulta destinada a aclarir dubtes ortogràfics i de pronúncia? Concentrem-nos en aquest darrer aspecte, que és de molt el més interessant.

L'autor, molt encertadament, fa servir l'Alfabet Fonètic Internacional, amb unes lleus modificacions prou raonables. Tanmateix, sobta que no inclogui per enlloc el quadre de l'AFI, en l'edició revisada de 1989, imprescindible en tot diccionari de pronúncia, i que enllesteixi l'explicació dels símbols fonètics emprats amb una breu relació d'exemples, sobretot després de veuri-hi inclòs un resum gramatical prou generós (!?). Així, doncs, havent trobat resposta a la pregunta anterior, constatem que és més preocupant la mancança essencial que no pas sobrerera la generositat funcional.

Per altra banda, i ja entrant en el cos del diccionari, si bé topem amb tecnicismes que amb prou feines es troben en vies d'incorporació al cabal lèxic d'ús general de la llengua, com és ara *amaxofòbia*, hi trobem a faltar un mot com *bíblia*. Aquest no sols forma part del lèxic general, sinó que, a diferència de mots que contenen el grup /bl/ darrera tònica, el fonema /b/ hi té una realització aproximant i no pas oclusiva, fet que constitueix, doncs, una excepció a la coneguda regla fonològica del català. A propòsit d'això, seria convenient de bandejar el poc afortunat terme "geminació" aplicat als sons -p.e. [bb],[ll], etc. emprats així per raons pràctiques-, car aquest terme implica duplicació precisa, com és el cas de les grafies geminades (mm, ll, etc.) o fins i tot de fonemes geminats. Els sons, en canvi, poden ser més o menys tensos, més o menys llargs, però ¿on i quan podem trobar un so duplicat amb exactitud? Pel que fa, precisament, a la grafia "ll", el fet que alguns mots com ara "til.la" o "xarel.lo", es pronunciiïn amb un so lateral allargat [ʎ:], no justifica que aquesta pronúncia es faci extensiva a tots els mots que continguin l'esmentada grafia geminada, com recull el diccionari. Sortosament per a la pronúncia d'"arbre" i "prendre" no es basa en la grafia.

Quant als grups /rb/, /rd/ i /rg/, se solen pronunciar com a [vibrant/bategant + aproximant] i no pas com a [vibrant/bategant + oclusiu], com seria el cas de /ld/ per tractar-se de sons homògams. Provem de pronunciar la frase següent, parant especial atenció en els segments subratllats, segons la transcripció del diccionari. De ben segur que no semblarem catalans.

"Si es feia la corbata, no podia cordar-se la camisa, ni tocar l'orgue, ni llegir una novel·la"

Seria bo també de reflectir el procés de diftongació que cada cop més observem en la pronúncia de finals com ara "-ció". ¿No els sentim més aviat com [sjó] en comptes de [sió]?

Pel que fa al model de pronúncia estàndard, és força discutible que es basi exclusivament en "la pronúncia del català central, amb l'epicentre a Barcelona", malgrat el reconeixement explícit de la validesa d'altres pronúncies (pàg.10) i que el diccionari tingui com a objectiu prioritari satisfer les necessitats més peremptòries dels professionals dels mitjans de comunicació en matèria de pronúncia, és a dir, la normativització fonètica. D'aquesta manera es justificaria plenament la necessitat d'un altre diccionari fonètic: el *Diccionari de pronúncia del català nord-occidental*, "amb l'epicentre a Lleida". Així potser fariem passes per posar-nos, si més no per una vegada, quasi a l'alçada d'una altra llengua de cultura: l'anglesa, que distingeix clarament l'estàndard nord-americà del britànic; almenys mentre esperem les anunciades normes fonètiques de l'IEC, que hem de suposar que inclouran la

pronúncia del català central i la del nord-occidental, pel cap baix. Ara per ara disposem de la *Proposta per a un estàndard oral* (1990), que juntament amb el manual de Lacreu (1992²), entre d'altres, ja estableixen criteris -àmbit general vs. àmbit restringit i registre formal vs. registre informal- que trobem a faltar en el diccionari de referència, que es limita a donar una pronúncia única. Un altre aspecte a tenir en compte i que hauria de recollir un diccionari d'aquesta mena és la pronúncia vacil·lant de nombroses entrades, sobretot quan es tracta de mots compostos com ara *agroalimentari* i de manlleus com *self-service* o *manager*. Aquest darrer mot, concretament, podria ben bé considerar-se incorporat del tot al cabal lèxic català amb l'adaptació corresponent. Per consegüent, no pot ser gaire convincent la transcripció que hi trobem, atès que vol conservar la pronúncia original anglesa, prescindint de la pronúncia més acostada a l'ús real de la llengua.

Resumint, la norma no s'hauria de basar necessàriament en una solució única i exclusiva. És a dir, no hi ha cap necessitat de bandejar l'aspecte descriptiu a favor del prescriptiu. També en fonètica caldria superar l'etapa ortològica o de "prescriptivitis" i poder disposar d'un diccionari en la línia del Martinet & Walter (1973) per al francès -*Dictionnaire de la Prononciation Française dans son Usage Réel*- o de Wells (1990) per a l'anglès britànic -*Longman Pronunciation Dictionary*-, que reflectís l'ús de la llengua després d'una recerca sistemàtica per mitjà d'enquestes ben dissenyades i realitzades adequadament amb el corresponent mostreig. A partir d'aquí, aleshores, podríem elaborar un diccionari de caire divulgatiu i pràctic per al gran públic com poden ser el Duden, Larousse, etc. en què s'inspira aquest Diccionari complementari. Presentat així, fa tot l'efecte de voler cremar etapes i passar directament del cavall escardalenc al TAV, sense fer la travessia del desert amb el ferrocarril. Però, és clar, el temps i les necessitats manen.

Daniel RECASENS, *Fonètica descriptiva del català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1991 (Biblioteca Filològica, XXI), 369 pàg.

L'autor subtitula l'obra com a *Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català del segle XX* i ens presenta "la investigació dels mecanismes de producció i percepció de sons del català per part de catalanoparlants... a tot el domini lingüístic al llarg del segle XX" (pàg.9). No cal dir que es tracta d'un projecte prou ambiciós i interessant atesa la dispersió dels estudis realitzats fins ara. Recasens era el fonetista més adient per dur a terme una empresa d'aquesta envergadura. Format com a fonetista i dialectòleg a la Universitat de Barcelona sota el guiatge de Badia, Cerdà, Rafel i Veny, i com a fonetista experimental als Haskins Laboratories dels EUA, aquesta obra reflecteix tant el mestratge rebut en ambdós continents com la gran capacitat de treball i dedicació que el nostre autor esmerça en totes les tasques que emprèn. Una dècada enera tingüérem ocasió de comprovar-ho quan féu algunes estades al Laboratori de Fonètica "Pere Barnils" de Lleida per dur a terme unes enquestes in situ i mirar de completar les dades que li mancaven sobre el català nord-occidental. Com diu ell mateix, és la culminació d'una aspiració de tota una vida.

I, efectivament, la quantitat d'informació fonètica sobre la nostra parla és àmplia i detallada. A fi de fer més entenedora l'obra -necessàriament densa i sense haver estat concebuda pròpiament com un manual - hi afegeix tres capítols de caire

específicament didàctic: I. Fonètica general, II. Vocalisme del català (introducció), i VI. Consonantisme del català (introducció). Tanmateix, n'hauria afavorit enormement la consulta un índex temàtic i un altre d'autors, ateses les nombroses referències que s'hi fa a les aportacions d'altres fonetistes i dialectòlegs.

Tampoc no hauria estat sobrer precisar un xic més la simbologia fonètica amb la inclusió del quadre de sons de l'Alfabet Fonètic Internacional en l'edició revisada de 1989. Quant a l'ús del terme "ieista" (pàg. 12), malgrat el que digui fins ara el diccionari general, hauria estat preferible reservar-lo per a la indicació d'un defecte de parla i, consegüentment, objecte de correcció per part dels logopedes i ortofonistes. Seria molt més aclaridor qualificar d'"ioditzant" la pronúncia amb [j] dels exemples que cita: *palla, ull*, objecte ara del fonetista descriptiu i de la fonètica històrica i la dialectologia.

En el capítol de fonètica general, hauria estat convenient de subdividir també, com l'àrea de punt d'articulació palatal, la velar (pàg. 20), si tenim en compte els sons prevelars a què sovint es fa referència. El terme *oclusiva implosiva* (pàg. 24) es presta a confusió i seria preferible dir-ne simplement *oclusiva no explosiva*. És una llàstima que entre els sons aproximants no s'inclouin [β], [ð] i [ʎ] i es limiti a parlar dels tradicionalment coneguts com a "semivocals" i "semiconsonants". En canvi, no es pot considerar postdorso-faringi el so [ʀ], lateral alveolar (articulació primària) velaritzat (articulació secundària), malgrat el que es digui, sobre punts d'articulació secundaris, al paràgraf següent. S'aclareix, però, al quadre de realitzacions fonètiques sistemàtiques de les consonants (pàg.173). Amb tot, a la pàgina següent (pàg.174), el quadre de fonemes consonàntics del català hauria de prescindir de la graella, atès que són els sons que cal classificar pel seu punt i manera d'articulació. ¿Per quins set sous els fonemes /b,d,g/ només es situen a la filera d'oclusiva oral i no pas a la d'aproximant? ¿I per què no a totes dues?

Quant a les relacions acústico-articulatòries dels sons, la profusió de gràfics i figures -sobretot electropalatogràfiques- ajuda a la comprensió d'aquests correlats, tot i que en l'explicació de l'estructura acústica dels sons hauria estat utilíssim un sonograma dels vocàlics on es pogués observar especialment el grau de separació entre F1 i F2. D'altra banda, la relació de sonogrames que s'hi inclouen, si bé prou il·lustratius, hauria estat més intel·ligible si hi figurés la calibració de la freqüència a l'eix vertical i del temps a la base, a més de l'oscillograma a la part superior. No oblidem que aquest tipus de sonograma és el reflex tridimensional del so.

És obvi que aquesta obra no és per a principiants, sinó més aviat per a persones que cursin el tercer cicle universitari pel cap baix. La profusió de dades i transcripcions detallades a vegades enfarfega la lectura i la referència constant a altres autors -a part d'absències notables-, si bé informativa, fa que l'obra esdevingui poc pràctica.

Malgrat tot, i com he dit més amunt, les seves aportacions constitueixen un avenç considerable en el camp dels estudis de la fonètica catalana i superen de molt les imprecisions que hi hàgim pogut detectar.

Aquest era l'esperat. Després de l'obra suara comentada, aquest manual de la Biblioteca Universitària havia de constituir el complement imprescindible de les nostres classes i una obra de consulta indispensable per als estudiants de fonètica i per a tot lingüista, i no necessàriament fonetista. Cal dir que ho aconsegueix en bona part. Si bé millora força aspectes de l'obra de 1991, com ara la inclusió de l'índex temàtic i l'ampliació del capítol de fonètica i fonologia generals fins a constituir una tercera part del llibre. La notació -amb el quadre de l'AFI, 1989- hi és explicada (pàg.70-74) amb molt més detall i especifica d'una forma més entenedora i extensa aspectes com ara els processos fonètics i fonològics i les categories suprasegmentals, quasi absents de l'obra anterior.

Malgrat tot, els usuaris del manual trobem que no se n'allunya tant pel que fa a la prodigalitat de referències -continuant amb omissions bibliogràfiques notables- com és el cas de la citació de Maddieson, 1984 (pàg.23), sobre l'existència de sonants sords en algunes llengües. En aquest cas, com en molts altres, hauria estat molt més encertat donar l'exemple de les llengües en qüestió en comptes de remetre el lector a una obra de difícil accés.

També observem que s'han suprimit les mostres sonogràfiques que hi il·lustraven els sons. Ara s'hi afavoreix les explicacions de la fonètica articulatòria, amb mostres electropalatogràfiques d'allò més informatives -no endebades l'autor és un expert reconegut en aquest camp- en detriment de la fonètica acústica.

Quant a la terminologia, en general és molt clarificadora, però en alguns casos resulta poc precisa, com és ara parlar de *cordes vocals* en comptes del terme més estès i exacte de *plecs glotals* (Cf. l'anglès: *vocal folds*) o errors que confonen l'usuari en les primeres pàgines. És el cas de la configuració oberta de la glotis (abduïda) o tancada (adduïda) i no pas a l'inrevés (pàg.22). A més tampoc no hi hauria estat sobrer un glossari de termes fonètics.

Si bé solen ser útils les transcripcions fonètiques, les que figuren a l'apèndix es basen en textos escrits quan en realitat hauríem de partir de textos orals enregistrats. No deu pas ser res de l'altre món adjuntar al manual una cinta magnetofònica - ¿o un disc compacte?- a fi de poder partir de textos vius i orals amb diferents varietats dialectals i especialment de registres. No oblidem un fet fonamental: la matèria objecte d'estudi de la fonètica és el so, contingut en un text oral, i no pas la grafia, continguda en un text escrit, per més imaginació que hi posem i per més abstraccions que hi vulguem fer.

En un manual d'aquesta mena s'haurien d'evitar imprecisions, sobretot de tres tipus:

- Als dibuixos il·lustratius: la glotis se situa més aviat a l'esòfag que no pas a la laringe (p.25).
- Les afirmacions categòriques. En fonètica general, i atès que s'ha parlat abans de sonants sords, és impropï assegurar que les vocals són sempre sonores (pàg.31). Cal no oblidar que en algunes llengües l'activitat glòtica, pròpia dels sons vocàlics, és substituïda per fricció supraglòtica en alguns contextos.
- Les transcripcions en certs casos no s'ajusten a la realitat articulatòria del parlant lector. És el cas que podem exemplificar amb "conte" i "contra". El grup /nt/ és dental mentre que /n̥t̥/ és alveolar.

Tot i que la fonètica hi té un pes específic molt més considerable que la fonologia, és prou justificat atès que encara no eren a l'abast de l'autor obres com ara la de Palmada (1994) per donar-hi a la fonologia un enfocament més actualitzat. Amb tot, aquest manual resulta una eina de molta utilitat per aclarir conceptes i ampliar els coneixements que s'hagin pogut adquirir amb el mitjà de què disposàvem fins ara. I ho seria encara molt més amb un toc més didàctic, que en edicions posteriors s'hi podria donar.

D'un caire molt diferent és el manual de Llisterrí (1991), que com indica el títol de l'obra *Introducció a la fonètica: el mètode experimental*, ens ofereix, a més d'un excel·lent complement dels manuals suara esmentats, un model metodològic per treballar en fonètica. Ens inicia en les tècniques i en el disseny de l'experimentació fonètica, com s'escau amb una disciplina essencialment empírica, que té la matèria primera en els textos orals. De lectura planera i enllaminadora, cal que la coneguïn totes aquelles persones que vulguin fer recerca i ensenyar a fer-ne en el camp de la ciència de la parla.

L'altra obra esmentada al principi d'aquest escrit: Lacreu (1992, 2a edició corregida i ampliada), *Manual d'ús de l'estàndard oral*, malauradament no n'ha estat prou de corregida i augmentada, si més no pel que fa als tres primers capítols, corresponents a les vocals, les consonants i l'accentuació. És de doldre que una obra d'aquesta categoria - prou útil en molts altres aspectes-, destinada als usuaris de la llengua en un registre oral formal, s'ocupi dels aspectes fonètics tan sols en un 7'5 % de la seva extensió, i que sigui víctima, entre d'altres, d'una bona colla dels errors fossilitzats que encara arrosseguen alguns manuals d'ensenyament secundari. Es fa difícil d'entendre que una obra d'aquest caire no aspiri a presentar la nostra llengua com a exportable, que sigui susceptible de ser apresada com a segona, tercera... llengua, atès que només vol servir-se de la transcripció ampla o fonològica perquè "un parlant qualsevol no versat en lingüística" (pàg.25) trobaria massa feixuga la referència a les variants al·lofòniques. ¿Per què no elimina, doncs, els termes *africat*, *palatalització*, etc. d'aquests capítols de fonètica i en substitueix d'altres com ara *preposició*, *conjunció*, etc. per *elements de connexió* o simplement *nexes*? A hores d'ara ja hauria d'estar superat del tot que les realitzacions [β], [ð], [ʎ] dels fonemes /b/, /d/, /g/, són aproximants i no pas fricatives; que en català no tenim cap so lateral velar sonor, sinó més aviat el lateral alveolar sonor velaritzat; que "r" i "rr" no són grafies que representen sempre sons vibrants -¿encara és un vibrant simple el bategant?- a part de la consegüent confusió entre fonema i grafia, que en aquest cas i en molts altres propicia el seu afany de fer més planera l'explicació al lector no versat en lingüística (?!). Fan més mal que bé afirmacions com ara "convé pronunciar ben diferenciades les consonants repetides dels grups *cc*, *dd*, *gg*, *mm* i *nn*: *accelerar*,..., *addició*,..., *innocent*,..." (pàg.50). No es té en compte l'assimilació de sonoritat com a mínim en casos com *Atlàntic*, *atles*, *ritme*,... (pàg.51). Esperem que l'edició vinent esmeni aquestes imprecisions i que entre tots plegats ens desempalleguem d'aquestes confusions fossilitzades que s'escolen cada dos per tres per les pàgines dels nostres manuals.

Ara per ara, doncs, encara trobem a faltar el diccionari i el **manual** que ens ha de complementar satisfactoriament les nostres classes de fonètica i fonologia catalanes i que voldríem que fos:

- a. De lectura planera i que no calgués rellegir cap paràgraf per raons alienes al seu contingut.
- b. Eclèctic i equilibrat, pel que fa a:
 - Conjuminar la teoria amb la pràctica.
 - La descripció-prescripció de la pronúncia.
 - L'aprofitament del bo i millor dels autors passats i presents, amb la corresponent citació bibliogràfica.
- c. Precís quant a notació i terminologia, amb un glossari de termes -adjuntant-hi l'equivalent en anglès pel cap baix- com a apèndix.
- d. Tant o més informatiu pel que fa a variants d'àmbit i registre que a variants dialectals.
- e. De consulta ràpida i útil, la qual cosa només es pot aconseguir amb l'índex temàtic, el d'autors i amb la bibliografia seleccionada i explicada per capítols amb les corresponents lectures recomanades.
- f. Generós en exercicis pràctics de transcripció, de correcció i d'experimentació articulatòria, acústica i auditiva.
- g. Ben il·lustrat amb gràfics, dibuixos i fotografies.
- h. Pràctic i basat realment en una gran varietat de textos orals, amb les exemplificacions i els exercicis enregistrats en cintes adjuntades al llibre.
- i. Complet, en el sentit de destinar tant d'espai a la fonètica i fonologia general com a la catalana. Altrament dit, els sons del català i les seves funcions no s'haurien de deslligar dels segments i suprasegments del llenguatge humà en general.
- j. Destinat tant a catalanoparlants -estudiants, professors, professionals dels mitjans de comunicació, etc.- com a estudiants forans que no tenen el català com a primera llengua.

Sóc prou conscient que estic demanant gairebé un producte al qual puguem aplicar els atributs de les tres B, però com que tot és perfectible...

Mentrestant, i tornem-hi, com sol succeir sovint a casa nostra, cal superar buits i adoptar solucions provisionals que solen ser d'una gran utilitat, malgrat tot. És en aquest sentit que cal valorar, al marge de les observacions fetes fins ara, la gran aportació i el lloable esforç de les editorials i els autors esmentats davant de la penúria d'obres de fonètica -de consulta i d'estudi- de què és víctima l'estudiantat universitari, a diferència d'altres disciplines lingüístiques més ben dotades bibliogràficament. És evident que els primers a blasmar som els qui tenim com a professió i/o hobby la ciència de la parla i, consegüentment, qui subscriu no gosaria llançar la primera pedra.

Mentre esperem l'aparició del manual mesiànic, només ens cal desitjar que la demanda esgoti aviat les actuals edicions de les obres citades i que a les properes puguem veure-hi incorporades una bona part de les millors suggerides i no suggerides.

Joan Julià i Muné
 Dep. de Filologia I - Secció de Filologia Catalana
 Universitat de Lleida
 Apartat de Correus 471
 E-25080 Lleida

BIBLIOGRAFIA

- BARNILS, P. (1911-1932): *Estudis fonètics*, AORLL VI:3-178, 1933.
 ----- (1930): *Defectes del parlar*, Barcelona: Llibreria Catalonia.
 BRUGUERA, J. (1990): *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
Diccionari essencial castellà-català català-castellà, Barcelona: Diàfora, 1982.
Diccionari de la llengua catalana, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1982, 1993.
Diccionari de la pronúncia del català nord-occidental, Lleida: Departament de Filologia (En prep.).
 JESPERSEN, O. (1897-99): *Fonetik, en systematisk fremstilling af laeren om sproglyd*. Versió alemanya: *Lehrbuch der Phonetik*, Leipzig: Teubner, 1904a.
 ----- (1904b): *Phonetische Grundfragen*, Leipzig: Teubner.
 JULIÀ, J. (1984): *Manual de fonètica catalana*. Ubi es? (1908-1983), *Folia Phonetica*, Lleida: Laboratori de Fonètica (EGL,UB):245-252.
 LACREU, J. (1990, 1992?): *Manual d'ús de l'estàndard oral*, València: Institut de Filologia Valenciana (UV).
 LLISTERRI, J. (1984): *Josep M. Arteaga Pereira i l'Associació Fonètica Internacional*. *Folia Phonetica*, Lleida: Laboratori de Fonètica (EGL,UB):209-224.
 ----- (1991): *Introducción a la fonètica: el método experimental*, Barcelona: Anthropos.
 MARTINET, A. & WALTER, M. (1973): *Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel*, Paris: France-Expansion.
 MASCARÓ, J. (1983): *La fonologia catalana i el cicle fonològic*, Bellaterra: Publicacions del Departament de Filologia Hispànica (UAB).
 PALMADA, B. (1994): *La fonologia catalana. Els principis generals i la variació*, Bellaterra: Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, I: Fonètica, Barcelona: IEC, 1990.
 RECASENS, D. (1991): *Fonètica descriptiva del català*, Barcelona: IEC.
 ----- (1993) *Fonètica i fonologia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
 SCHÄDEL, B. (1908): *Manual de fonètica catalana*, Cothen: Otto Schulze.
 SHAW, B. ([1916] 1976): *Pygmalion*, Harmondsworth: Penguin Books.

- TURULL, A. (1987): *D'uns manuals de llengua catalana*, *Els Marges*, 38: 95-100, Barcelona:Curial.
- WELLS, J.C. (1990): *Longman pronunciation dictionary*, Harlow:Longman.
- WHEELER, M. (1979): *Phonology of Catalan*, Oxford:Blackwell.

RESUM

Els darrers quatre anys (1990-1993) han estat prolífics en el camp de la fonètica catalana, sobretot si els comparem amb les dècades anteriors més aviat migrades pel que fa a obres de síntesi amb afany propèdèutic. Han aparegut un diccionari i diversos manuals, que constitueixen una aportació notable al coneixement de la pronúncia de la llengua catalana i un bon material de consulta que sens dubte contribueix a facilitar l'estudi dels sons de la parla en general i de la llengua catalana en particular. Tanmateix, amb aquesta revisió crítica es fan suggeriments, d'una banda, per millorar-ne alguns aspectes de la metodologia i la terminologia i, de l'altra, sobre la conveniència de l'embolcall didàctic en què s'haurien de presentar aquest tipus d'obres. S'hi hauria de tenir més present el tàndem ensenyament-aprenentatge en relació amb l'estudi tant de la fonètica i fonologia catalanes com del català en tant que primera i segona llengua.

SUMMARY

Primers in Catalan Phonetics. *Unde venitis? Quo vaditis?*

The last four years (1990-1993) have witnessed the publication of several works on Catalan phonetics. Compared with previous decades, the publishing of such introductory books constitutes a remarkable contribution to the literature on the descriptive phonetics of Catalan. A dictionary and some handbooks on Catalan pronunciation have seen the light of the day. Such works considerably enhanced the study of speech sounds in relation to the Catalan language. Yet, texts of this nature should be written with a specific readership in mind, that is, students of phonetics and Catalan phonology, together with teachers of Catalan as a first and second language.